

Kantelijan vastine eduskunnan oikeusasiamiehelle kanteluissa Rauman opetustoimesta, Seinäjoen opetustoimesta ja Länsi-Suomen lääninhallituksesta

Vastinemahdollisuus: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Henrik Åström ilmoitti kirjeessään 5.10.2009, että minulla on mahdollisuus antaa vastineeni, kuitenkin viimeistään 9.11.2009. Kirjeen ohessa oli jäljenteet Länsi-Suomen lääninhallituksen sivistysosaston lausunnosta 24.9.2009 (LSLH-2009-09037/Op-13), Rauman kaupungin kasvatus- ja opetuslautakunnan lausunnosta 18.8.2009 ja Seinäjoen kaupungin koulutuslautakunnan selvityksestä 29.6.2009. Kolmea kanteluasiaani siis käsitellään tällä tavoin yhdessä ainakin tässä vaiheessa.

Länsi-Suomen lääninhallituksen osalta: Myönnän erehtyneeni kuvitellessani, että lääninhallituksella olisi oikeus ja velvollisuus puuttua omatoimisesti kuntien opetusasioihin edes niin yleisellä tasolla kuin on uskonnonopetuksen ja elämäkatsomustiedon opetuksen järjestämistä koskevien tiedotteiden ja lomakkeiden lainmukaisuus. Sen toki ymmärsin, että yksittäisiä oppilaita koskevat väärät ratkaisut on asianosaisten itse valittamalla tai kantelemalla tuotava lääninhallituksen tiedoksi, jotta voisivat toivoa korjausta lääninhallituksen kautta.

Nyt ilmeisesti kuitenkin Länsi-Suomen lääninhallitus on ajatellut kolmesta kantelustani eduskunnan oikeusasiamiehelle, että olen niiden kautta tehnyt kantelun lääninhallitukselle Rauman opetustoimesta ja Seinäjoen opetustoimesta ja että sen tähden lääninhallituksella on oikeus ja velvollisuus tutkia, ovatko nuo kunnat menettelleet voimassa olevan lainsäädännön mukaan.

Kanteluni Länsi-Suomen lääninhallituksesta kääntyykin näin ollen koskemaan sitä lääninhallituksen toimintaa kyseisten kuntien suhteen, joka ilmenee lääninhallituksen lausunnosta.

Rauman kaupungin osalta: Puhe, että tiedotteeseen on ”valitettavasti päässyt inhimillisen virheen vuoksi vanhaa uskonnon ja elämäkatsomustiedon opettamista koskevaa tekstiä” on vähättelevää, sillä ensiksikin koko uskonnon ja elämäkatsomustiedon opettamista koskeva teksti oli vanhentunut ja toiseksi ei ymmärtääkseni ollut niinkään, että tekstiä olisi uudistettu kahdessa vaiheessa lainsäädännön muututtua 1.1.1999 ja 1.8.2003, mutta että kummallakin kerralla uusittu teksti olisi kuitenkin inhimillisen virheen vuoksi korvautunut vanhalla tekstillä. Mielestäni sen todennäköisyys, että olisi tapahtunut inhimillinen virhe kaksi eri kertaa, on niin pieni, että kyseessä on päinvastoin tahallinen piittaamattomuus evankelis-luterilaisen uskonnonopetuksen hyväksi.

Kaupunki väittää, että tiedotteen virhe on korjattu kouluun ilmoittautumisen yhteydessä. Näin olisi tapahtunut täten 11 peräkkäisenä vuotena, 1999–2009. Viimeksi, 28.1.2009, siis: ”Anteeksi, mutta tiedote on virheellinen. Korjaukseksi kerromme, että voimassa olevan lainsäädännön ja sen vallitsevan tulkinnan perusteella sijoitamme evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattoman oppilaan hänen uskonnollisen asemansa mukaan joko ortodoksisen uskonnon opetukseen tai elämäkatsomustiedon opetukseen tai sitten koulun muuhun opetukseen tai ohjattuun toimintaan, elleivät oppilaan huoltajat yhdessä muuta ilmoita, pyydä tai pääätä. Tässä myös on korjattu tiedote muistinne tueksi ja oppilaan toistakin huoltajaa varten, koska aikaa mahdolliselle poikkeavalle ratkaisullemme on 31.3.2009 saakka.” Mutta kaiketikaan mitään korjattua tiedotetta ei ole ollut olemassa. Mitään takeita ei silloin ole siitä, että tiedotteen virheellinen menettely olisi ainakaan oikealla tavalla korjattu kouluun ilmoittautumisen yhteydessä.

Kasvatus- ja opetuslautakunnan väite, että Rauman kaupungin opetusjärjestelyt ovat myös uskonnon ja elämäkatsomustiedon osalta täysin nykyisen lainsäädännön vaatimusten mukaiset, ei vakuuta, sillä lautakunta olisi voinut osoittaa tämän lainsäädännön tuntemusta ja kuvata noita järjestelyitä ottamalla lausuntoonsa tekstin vastaista nimissään julkaistavaa tiedotetta varten. Tietoa lainsäädännöstä lautakunnalla ja kaupungin opetustoimella kyllä olisi ollut ja ajoissa saatavilla sikäli, että samana päivänä, 16.2.2009, jona toimitin kanteluni Länsi-Suomen lääninhallituksesta, lähetin

sähköpostitse Rauman kaupungin kasvatus- ja opetusvirastolle Raumaa koskeneen kanteluni tekstin ja saman 16.2.2009 päiväämäni muistioni *Perusopetuksen järjestäjälle: Vaatimus katsomusaineiden opetusjärjestelyistä*, kuin joka oli lääninhallituksesta tekemäni kanteluni liitteenä.

Lautakunnan vakuuttelujen heikkoutta kuvanee myös se, että kaupungin verkkosivuilla lautakunnan kokouksen 18.8.2009 sekä esityslistasta että pöytäkirjasta on jätetty pois 152 § eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen selvitys- ja lausuntopyynnöstä. Siten tiedotusvälineet ja kaupungin asukkaat jäivät ilmeisesti vaille tietoa tällaisen asian esilläolosta. Ainakin itse jäin ihmettelemään vastinepyynnön saapumiseen saakka, eikä lautakunta käsitellyt asiaa elokuun kokouksessaan lainkaan, vaikka niin minulle puhelimesta aiemmin luvattiin, ja eikä se käsitellyt sitä edes syyskuun kokouksessaan.

Seinäjoen kaupungin osalta: Lähetin 16.2.2009 sähköpostitse Seinäjoen kaupungin sivistyskeskukselle Seinäjokea koskeneen kanteluni tekstin ja 16.2.2009 päiväämäni muistioni *Perusopetuksen järjestäjälle: Vaatimus katsomusaineiden opetusjärjestelyistä*; kouluun ilmoittautumistilaisuudet alkoivat pari tuntia myöhemmin.

Lääninhallitus on onneksi lisännyt lausuntoonsa Seinäjoen koulutuslautakunnan selvityksen viimeisestä kappaleesta vahingossa pois jääneen sanan ”huoltajien”, joka puuttui aluksi myös pöytäkirjan verkkoversiosta. Puuttumisesta Seinäjokea huomautettuani kerroin myös, että selvityksen viimeisen kappaleen olisi ollut parempi kuulua seuraavasti:

Kouluun ilmoittautumislomaketta kehitetään kuitenkin siten, että uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoMAN oppiLAAN huoltajien tulee ilmoittaa valinnastaan vain silloin, kun heidän lapsensa osallisTUU enemmistön uskonnon opetukseen.

Täydennän tätä huomautuksella, että sanojen ”uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan” sijasta olisi vielä paremmin tullut olla sanat ”ortodoksiseen kirkkoon kuuluvan tai uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan”. Tähän nimittäin velvoittaa perustuslain 6 § ihmisten yhdenvertaisuudesta lain edessä. Tämän yhdenvertaisuuden korostamisen jälkeen lomakekin varmasti tulisi laadituksi huolellisemmin, koska Seinäjoki tuskin haluaisi antaa vaikutelmaa, että se kuitenkin haluaisi ohjailta ortodoksiseen kirkkoon kuuluvia oppilaita enemmistön eli siis evankelis-luterilaisen uskonnon opetukseen.

Kanteluni mukaisesti nimittäin katson, että tähänastinen lomake on ohjailnut uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomia oppilaita enemmistön uskonnon opetukseen. Ortodoksiseen kirkkoon kuuluvan oppilaan lomake on taas ohjannut vaihtoehdotta suoraan ortodoksisen uskonnon opetukseen, sillä lomake ei ole maininnut tällaisen oppilaan huoltajille lain antamaa mahdollisuutta ilmoittaa oppilas enemmistön uskonnon opetukseen eikä ole tarjonnut asianmukaista rästämismahdollisuuttakaan, vaan rasti ruudussa *ortod.* lapsen uskontoa kysyttäessä on riittänyt koululle.

Siksi selvityksen lausuma, että Seinäjoen opetustoimi pitää tärkeänä, että huoltajille ilmoitetaan valinnan mahdollisuudet silloin, kun niitä on, on tarkoituksellisen erehdyttävä, sillä yhtä vähän kuin ortodoksiseen kirkkoon kuuluvan oppilaan huoltajille tarvitsee mainostaa enemmistön uskonnon opetusta, sitä tarvitsee mainostaa uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan huoltajille. Samoin lausuma, että jo pelkästään opetuksen käytännön järjestelyiden vuoksi koulutuksen järjestäjän tulee tietää asianomaisten perheiden todellinen tahtotilanne asiassa, on kelvoton peruste puolustelemaan väriä lomakkeita, koska olettaahan koulu myös tietävänsä jo etukäteen ortodoksiseen kirkkoon kuuluvan oppilaan huoltajien todellisen tahtoon; miksi koulu ei samoin oleta tietävänsä jo etukäteen myös uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan huoltajien todellista tahtoa eli siis elämäkatsomustiedon opetusta; sehän on päinvastoin väärällä lomakkeella pyrkinyt ohjaillemaan oppilaita pois tästä opetuksesta.

Lomakkeessa ruutu *Väestörek.* tulisi korvata ruudulla *Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumaton*, koska jokainen kuuluu väestörekisteriin. Muuten, eikä opetustoimi pääsisi itse ottamaan väestörekisteristä selvää kouluun ilmoitettavan oppilaan uskonnollisesta asemasta? Onhan virkatodistusten kyselemisestäkin voitu paljolti luopua.

Lääninhallitus on tainnut ymmärtää Seinäjoen kaupungin selvityksen sanat ”keväällä ... syksyllä” väärin sikäli, että kyllä kai kyse on ollut muutoksista heti syyslukukauden alkaessa eikä vasta

seuraavan kevätlukukauden alkaessa. Joka tapauksessa oppilaan kaikkien huoltajien allekirjoituksen vaatiminen ilmoitukseen/pyyntöön/päätökseen oppilaan uskonnollisen aseman mukaan määräytyvästä opetusjärjestelystä poikkeamisesta vahvistanee oppilaan pysymistä lähtökohtaisessa järjestelyssä.

Ilkassa ja *Pohjalaisessa* oli 22.7.2009 saman toimittajan laatima artikkeli Seinäjoesta tekemäni kanteluni ja Seinäjoen kaupungin siitä antaman selvityksen johdosta. Seinäjoen perusopetusjohtaja Jari Jaskari kirjoitti asiasta sitten *Ilkassa* 25.7.2009 ja *Pohjalaisessa* 30.7.2009 tavalla, joka vaikuttaa uhkaavalta:

(*Ilkassa*) Lainsäädännön vaatimus merkitsee, että jatkossakin katsomusaineiden opetuksesta on kysyttävä kirkkoon kuulumattomilta. Tässä vaan taitaa käydä niin, että Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n puheenjohtaja Jouni Luukkaisen kantelussaan ilmoittautumislomakkeeseen kohdistama kritiikki toimii perinteisen uskonnonopetuksen eduksi eikä haitaksi.

Mielestäni ei tarvitse kysyä keltään, koska koulu voi aina itse päätellä, mikä on oppilaan lähtökohtainen opetus, ja kertoa sen myös oppilaan huoltajille. Tarkemmin ajatellen huomaa, että se itse asiassa riittää kertoa oppilaan *yhdelle* huoltajalle. On eri asia, jos huoltajat sitten yhdessä ilmoittavat mahdollisesta poikkeamasta.

Vastasin Jaskarin kirjoitukseen *Ilkassa* 10.8.2009 ja *Pohjalaisessa* 4.8.2009. Viimeksi mainitsemasani kirjoituksessa korostin, että uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan mahdolliselle ilmoittamiselle uskonnonopetukseen tulisi lomakkeessa olla erikseen aivan omat allekirjoituskohtansa. Huoltajan on nimittäin voitava allekirjoittaa lomake, esimerkiksi vakuuttaakseen, että oppilas ei kuulu mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan, ilman, että hän joutuisi samalla allekirjoittamaan oppilaan ilmoittamisen uskonnonopetukseen (uten toisen huoltajan hänen tietensä tai hänen tietämättään rastittaman ruudun).

Lääninhallituksesta edelleen: Lainaan sivulta 2 lääninhallituksen seuraavan kannanotton, joka näyttää olevan kohdan 2 loppu, mutta jonka mieluummin koen koskevan yhteisesti sekä kohtaa 1 (Rauma) että kohtaa 2 (Seinäjoki):

Lääninhallitus katsoo lisäksi, että uskonnonopetukseen ja elämäkatsomustiedon opetukseen osallistumisessa on kyse sellaisesta seikasta, joka edellyttää molempien huoltajien suostumusta opetusjärjestelyihin. Tältä osin lääninhallitus viittaa korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen KHO 2004:99, Dnro 907/3/04.

Lääninhallitus on väärässä sikäli, että *lähtökohtainen* opetusjärjestely ei edellytä oppilaan *yhdenkään* huoltajan (nimenomaista) suostumusta. Mutta lääninhallitus on oikeassa siinä, että *lähtökohtaisesta poikkeava* opetusjärjestely edellyttää oppilaan *kaikkien* huoltajien (kirjallisen) suostumuksen. On hyvin valitettavaa, että lääninhallitus ilmaisi kantansa näin epäselvästi, ja asettui siten tukemaan kuntien väärää käytäntöjä. Huoltajia ei saa yrittää pakottaa yksimielisyyteen. Myös vetäytyvä huoltaja voi täyttää parjaiten huoltajan velvollisuutensa pidättymällä juuri oikeassa kohdassa allekirjoituksestaan.

On syytä tarkastella myös ratkaisua, jonka eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt antoi 14.8.2009 kanteluun (Dnro 2983/4/07) lasten rokotelääketutkimuksen toteutuksesta. Lain sanamuodon mukaan lapsen yhden huoltajan suostumus riittäisi, mutta Suomessa suosituksia oli ehditty jo muuttaa niin, että suostumukseen tarvitaan lapsen kaikkien huoltajien allekirjoitus, ja tämä oli ratkaisunkin kanta. Lainaan ratkaisusta seuraavaa kohdassa 3.1.3 esitettyä perustelua:

On pantava merkille lisäksi, että yhteishuoltajuudessa olevan lapsen kummatkin vanhemmat päättävät lapsen uskonnonopetuksesta (vrt. perusopetuslain 13 § 1 momentti, muut. 454/2003 ja KHO:2004:99).

Tässäkin ajatus on ilmaistu hiukan epäselvästi, mutta tarkoitetaan tietenkin sanoa, että silloin, kun suostumus tarvitaan (ja aina sitä ei tarvita), sen on oltava lapsen kaikkien huoltajien allekirjoittama. Mutta kuten tutkijoiden pyyntöön saada lapsi rokotetutkimukseen ei huoltajien tarvitse pakottaautua suhtautumaan samalla tavalla, on aivan paikallaan, että myöskään oppilaan huoltajien ei tarvitse suhtautua samalla tavalla lapsen uskonnollisesta asemasta määräytyvästä opetuksesta poikkeavaan opetukseen.

Yhteenveto: Minulla ei ole syytä luopua Rauman kaupungista ja Seinäjoen kaupungista tekemistäni kanteluistani miltään osin. Uudet tiedotteet ja lomakkeet ovat vasta tekeillä tai eivät ole ainakaan käytettävissäni. Kaupungit eivät luvanneet tehdä kanteluissani vaatimaani kaikki perusopetuksen luokka-asteet kattavaa tiedotusta ja kyselyä menneiden väärin menettelyiden oikaisemiseksi jälkikäteen edes siinä määrin kuin olisi mahdollista.

Luovun Länsi-Suomen lääninhallituksesta tekemistäni kantelustani siltä osin, kuin se koski kuvittelemaani lääninhallituksen oikeutta ja velvollisuutta toimia oma-alotteisesti.

Mutta toivon oikeusasiamiehen puuttuvan siihen löysään tapaan, jolla lääninhallitus on hankkinut selvityksiä ja esittänyt kantojaan. Lääninhallitus on tyytynyt Rauman heikkoihin vakuutteluihin, että asiat on kuitenkin hoidettu oikein. Lääninhallitus ei havaitse Seinäjoen epätasa-arvoista tapaa suhtautua toisaalta ortodoksiseen kirkkoon kuuluviin oppilaisiin ja toisaalta uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomiin oppilaisiin. Lääninhallitus näyttää suosittävän väärää, Seinäjoen havittelemaa käytäntöä, että uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan kaikilta huoltajilta on vaadittava allekirjoitus oppilas osallistumiseksi elämäkatsomustiedon opetukseen. Näin lääninhallitus asettuu uskonnonopetuksen puolelle sen sijaan, että se katsoisi asioita uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien oppilaiden ja näiden elämäkatsomustiedon opetuksen kannalta sillä tavalla kuin perusopetuslaki asettui katsomaan 1.8.2003.

Lääninhallitus osoitti siis laiminlyövänsä kaikkia niitä tehtäviään, jotka kantelussani sen verkkosivulta lainasin, kun ajatellaan näiden tehtävien olevan sen moraalisia velvoitteita sen joutuessa toimimaan kanteluiden tähden.

Dos. Jouni Luukkainen
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry
Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI
p. (09) 191 51443, (09) 7534 703
jouni.luukkainen@helsinki.fi (www.ateistit.fi)

Tiedoksi sähköpostitse:

1. Rauman kaupungin opetustoimi; kasvatusjaopetusvirasto@rauma.fi
2. Seinäjoen kaupungin opetustoimi; sivistyskeskus@seinajoki.fi
3. Länsi-Suomen lääninhallitus, Sivistysosasto; kirjaamo.lansi@lslh.intermin.fi